

φιλοκαλικά σταχυολογήματα

41

2020.7

...διαβάζω...ακούω...καταγράφω

"ἔδοξε τοίνυν ἡμῖν τά ἐκ φιλομαθείας συνενεγκεῖν εὐρήματα" (Κύριλλος Ἀλεξανδρείας)

φεγγαράκι μου λαμπρό

Τελευταία οἱ ἐπιστήμονες ἀνακάλυψαν ὅτι ἡ σελήνη εἶναι κατά 85 ἑκατομμύρια ἔτη νεότερη ἀπὸ ὅσο ὑπολόγιζαν πρὶν. Μικρὸ τὸ λάθος.¹

Οὐδεὶς ἀλάθης. Μία ἀπὸ τίς ἱστορίες σχετικές μέ τὸν Ἀϊνστάϊν λέει πῶς ὅταν ἦταν καθηγητὴς στό πανεπιστήμιο Princeton ἔδωσε κάποτε στοὺς δευτεροεῖς φοιτητὲς τῆς τάξης τῆς

φυσικῆς στό τέλος τῆς χρονιάς τὸ θέμα γιὰ τίς ἐξετάσεις. Συνέβη ὅμως τὸ θέμα αὐτό

νά εἶναι ἀκριβῶς ἴδιο μ' ἐκεῖνο πού εἶχε δώσει τὸν προηγούμενο χρόνο. Ὅταν τὸ πρόσεξε ὁ βοηθὸς του ὑπέθεσε ὅτι διέφυγε τοῦ καθηγητῆ ἀπὸ ἀφηρημάδα. Τοῦ ἐπέστησε τὴν προσοχή ὥστε ν' ἀποφύγουν ἕνα τέτοιο χοντρό λάθος καὶ τὸν ρώτησε τί νομίζει ὅτι πρέπει νά γίνει τώρα. Ὁ καθηγητὴς πῆρε τὸ χαρτί μέ τὸ θέμα πού μόλις εἶχαν μοιράσει στοὺς φοιτητὲς, τὸ κοίταξε προσεκτικά, χαμογέλασε καὶ ἀπάντησε: «Εἶναι πράγματι ἴδιες οἱ ἐρωτήσεις μέ τὴν προηγούμενη χρονιά – οἱ ἀπαντήσεις ὅμως ἔχουν ἀλλάξει».

Εἶχε δίκιο ὁ Ἀϊνστάϊν. Μέ διαρκῶς ἐξελισσόμενες θεωρίες καὶ νεότερες ἀνακαλύψεις, μέ τελειότερα τηλεσκόπια καὶ νεοφανεῖς τεχνικές τίποτα δέν εἶναι σταθερό. Μόνη σταθερὴ εἶναι ἡ ἀνατροπή!

Ὅπως ἔλεγε κάποιος: «Ἐκεῖ πού νομίζαμε ὅτι βρήκαμε ὅλες τίς ἀπαντήσεις, ξαφνικὰ ἄλλαξαν τὰ ἐρωτήματα».²

¹ <https://www.space.com/moon-85-million-years-younger-than-thought.html>

² Ὁ Οὐρουγουανὸς Mario Benedetti (1920).

Δέν είναι μόνο οι άπαντήσεις καί τά έρωτήματα πού αλλάζουν. Άνατρέπονται καί τά συμπεράσματα τών Μεγάλων μορφών του χώρου. Τό 1929 ό άστρονόμος Έντουιν Χάμπλ (άπό τόν όποίο πήρε τό όνομά του τό διαστημικό τηλεσκόπιο Hubble) έδειξε ότι τό Σύμπαν δέν έχει σταθερό μέγεθος αλλά διαστέλλεται. Αυτό όδήγησε στη θεωρία τής Μεγάλης Έκρηξης. Ό Άϊνστάϊν τότε πέταξε τήν ιδέα τής κοσμολογικής σταθεράς πού μέχρι τότε ύποστήριζε, στον κάλαθο τών έπιστημονικών άχρήστων! Μά, κύριε Άϊνστάϊν, κι έσύ άκόμα;!

Άλλο, πρόσφατο παράδειγμα προσφέρει ό πολός Στήβεν Χόκινγκ (1942-2018), σχετικό μέ τις λεγόμενες Μαύρες Τρύπες, τή σύγχρονη σπαζοκεφαλιά τών έπιστημόνων. Ό Στήβεν Χόκινγκ έργαζόταν 30 χρόνια πάνω σ' αυτές. Τελικά όμολόγησε ότι τά συμπεράσματά του ήταν λανθασμένα. Μετά άπό αυτό έλεγε ό ίδιος: «Ποτέ δέν μπορούμε νά είμαστε σίγουροι γιά τό παρελθόν ή νά προσδιορίσουμε μέ ακρίβεια τό μέλλον».

Μεταβαλλόμενες καί άνακυκλούμενες γνώσεις χωρίς κανένα 'είδικό βάρος'. Αυτές τις γνώσεις ή δυτική χριστιανοσύνη τις εισήγαγε σαν άπαραίτητο μέσο γνωριμίας μέ τόν Θεό. Οι περί τόν λατίνο Βαρλαάμ τόν Καλαβρό χαρακτήριζαν τούς όρθοδόξους «άτελείς» επειδή «άγνοούσαν τις μαθηματικές έπιστήμες». Ό άγιος Γρηγόριος ό Παλαμάς άπαντούσε ότι άλλη είναι ή άγνοια πού πραγματικά μετράει στην πνευματική ζωή: ή «**άγνοια περί Θεού καί τών θείων δογμάτων**».³

Άνώτερος άπό τούς έπιστήμονες είναι αυτός πού έχει άυτογνωσία:

«Τό νά γνωρίζει κανείς τό Θεό, ή νά γνωρίζει τόν άνθρωπο καί τήν άξία του (πράγματα πού τώρα καί οι άπλοϊκοί Χριστιανοί γνωρίζουν) είναι γνώση ύψηλότερη άπό τή φυσιολογία, τήν άστρολογία καί όλη τή γύρω άπ' αυτές φιλοσοφία».⁴

Η έπίγνωση τής άσθενείας μας είναι πιό πολύτιμη άπό τήν άπασχόληση μέ τις μετρήσεις τών άστρων, τις διαστημικές πτήσεις καί όλη τήν έγκυκλοπαιδική πληροφόρηση πού τά συνοδεύει. Προσθέτει ό άγιος Γρηγόριος:

³ Υπέρ τών ιερώς ήσυχαζόντων, Λόγ. 1,1 ΕΠΕ 2, 66.

⁴ Φιλοκαλία 4, 302.

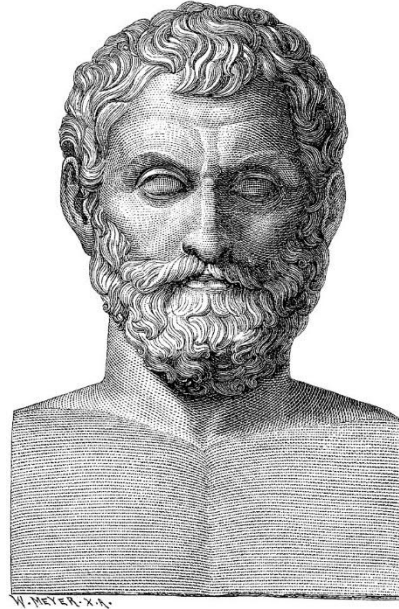
«Τό νά γνωρίζει ὁ ἀνθρώπινος νοῦς τήν ἀσθένειά του καί αὐτήν νά ζητᾶ νά θεραπεύσει, εἶναι ἀσυγκρίτως πολύ ἀνώτερο ἀπό τό νά γνωρίζει καί νά ἐρευνᾶ τά μεγέθη τῶν ἄστρον, τίς μεταβολές καί τίς ἀνατολές τῶν ἀστέρων, τίς μεταξύ τους ἀποστάσεις καί συνελεύσεις... Γιατί ὁ νοῦς πού γνώρισε τήν ἀσθένειά του, βρῆκε ἀπό πού μπορεῖ νά μπεῖ γιά νά βρεῖ τή σωτηρία, νά πλησιάσει τό φῶς τῆς γνώσεως καί νά λάβει σοφία ἀληθινή, ἡ ὁποία δέν καταλύεται μαζί μέ τόν αἰῶνα τοῦτον».⁵

Ὁ **Θαλῆς ὁ Μιλήσιος** (γενν. 624 π.Χ.) ἦταν ἓνας ἀπό τούς σημαντικότερους ἐπιστήμονες ὄλων τῶν ἐποχῶν. Ἕνας ἀπό τούς «7 σοφούς τῆς ἀρχαιότητος», μαθηματικός, φυσικός, ἀστρονόμος,⁶ θεωρεῖται ὁ πρῶτος Ἑλληνας φιλόσοφος. Εἶχε ταξιδέψει σέ πολλές χῶρες, συνδυάζοντας τίς γνώσεις του μέ τίς γνώσεις πολλῶν λαῶν.⁷ Διηγοῦνται γι' αὐτόν τό ἐξῆς 'ἀνέκδοτο':

Κάποια νύχτα ὁ Θαλῆς ὁ Μιλήσιος, προκειμένου νά μελετήσει τόν ἑναστρο οὐρανό, κατευθυνόταν ἀπό τό σπίτι του σ' ἓναν ὑπαίθριο χῶρο συνοδευόμενος ἀπό μιά γριά ὑπηρέτρια, γιατί ἦταν ἔντονη ἡ ἐπιθυμία του νά κατανοήσει ὅ,τι ἀφοροῦσε τά ἀστέρια. Ἀπορροφημένος ὁ φιλόσοφος ἀπό τούς στοχασμούς δέν πρόσεξε καί ἔπεσε σ' ἓνα ὄρυγμα, μέ ἀποτέλεσμα νά χτυπήσει καί νά φωνάξει ἀπό τόν πόνο. Ἐκπληκτη ἡ γριά τόν ἐπέπληξε:

— Θαλῆ, ἐσύ δέν μπορεῖς νά δεῖς αὐτά πού βρίσκονται μπροστά στά πόδια σου, πιστεύεις πῶς θά μάθεις ἐκεῖνα πού εἶναι ψηλά στόν οὐρανό;⁸

⁵ Φιλοκαλία, ὄπ.παρ.

⁶ Προσπάθησε νά ἐξηγήσει τήν Ἐκλειψη Ἡλίου χωρίς νά χρησιμοποιεῖ ἀναφορές στή μυθολογία ὅπως γινόταν μέχρι τήν ἐποχή του. Λέγεται ὅτι προέβλεψε τήν ἐκλειψη Ἡλίου τοῦ 585 π.Χ. Ὄταν βρέθηκε στήν Αἴγυπτο μέτρησε τό ὕψος τῆς πυραμίδας τῆς Γκίζας πού μέχρι τότε δέν ἦταν γνωστό γιατί δέν ὑπῆρχε τρόπος ν' ἀνεβῆ κανεῖς στήν κορυφή της. Μέ τόν ἐξῆς ἀπλό τρόπο: πῆρε μιά ράβδο, τήν ἔστησε ὄρθια καί περίμενε μέχρι ἡ σκιά της ἀπό τόν ἥλιο νά φτάσει στό ἴδιο τό μήκος τῆς ράβδου. Μετρώντας σ' ἐκεῖνο τό σημεῖο τῆ σκιά τῆς πυραμίδας βρῆκε τό ὕψος της.

⁷ Σχετικά μέ τίς 'δανεικές' γνώσεις τῶν φιλοσόφων ἀπό Αἰγυπτίους καί ἄλλους λαούς, ὁ ἅγιος **Κύριλλος Ἀλεξανδρείας** ἀναφέρει: «**Οἱ ἱστοριογράφοι τῶν Ἑλλήνων κάνοντας, πού λέγει ὁ λόγος, τόν κύκλο ὅλης τῆς γῆς, ἤθελαν πάντα νά μαθαίνουν κάτι, γιά νά φαίνονται ὅτι γνωρίζουν πολλά... Παρόλο πού ὁ Πυθαγόρας ἀπό τή Σάμο καί ὁ Θαλῆς ὁ Μιλήσιος δέν ἔζησαν πολύ καιρό στήν Αἴγυπτο, συνέλεξαν ὅσα ὑπῆρχαν ἐκεῖ καί συγκεντρώνοντας τίς παρατηρήσεις τους, ἐπέστρεψαν στήν πατρίδα τους**» (Κατά τοῦ ἀθέου Ἰουλιανοῦ 1.18.6 ΕΠΕ 11, 301-3).

⁸ Διογένης Λαέρτιος, *Βίοι Φιλοσόφων*, I, 34 / Μαραγκάκη, *Ἡ σοφή ἀνεκδοτολογία τῶν ἀρχαίων*, 1996, 49-50.

Ὁ Στήβεν Χόκινγκ μᾶλλον θά ...συμφωνοῦσε μέ τόν Θαλή ὅταν συμβούλευε κάποιον:
«Νάχεις τό νοῦ σου, νά κοιτᾶς πάνω τά ἄστρα, κι ὄχι κάτω στά πόδια σου».⁹

Καλό εἶναι νά κοιτᾶμε τά ἄστρα, τή δημιουργία, τό ἀπίστευτο κάλλος καί τήν ποικιλία τῶν φυτῶν, τῶν ἐμβίων ὄντων καί ὄλων αὐτῶν πού ἔχουμε γνωρίσει ἢ ἀκόμα δέν ἔχουν πέσει στήν ἀντίληψή μας. Ποιός λ.χ. ἔχει πλήρη γνώση τοῦ ἀνεξερεῦνητου πλούτου στούς πυθμένες τῶν ὠκεανῶν;¹⁰

Γιά νά θαυμάσουμε τόν Κτίστη μέσα ἀπό τά κτιστά δημιουργήματα δέν χρειαζόμαστε μεζούρα νά μετρᾶμε ἀποστάσεις, ἔτη φωτός, μαῦρες τρύπες, σωματίδια καί φωτόνια. Θαυμάζουμε τήν κτίση ζώντας μέσα σ' αὐτή καί ὄχι μέσα ἀπό τά ἐργαστήριά μας καί τίς ὑπολογιστικές μηχανές.

Πήγαινε στή πηγή, λέει ὁ ἅγιος **Μακάριος**, πιές νερό ὅσο χρειάζεσαι καί **«μή θελήσεις νά ἐρευνησεις ἀπό πού ἔρχεται ἢ πῶς κυλάει... Γιάτρεψε τόν πόνο τοῦ ματιοῦ σου, γιά νά δεῖς τό φῶς τοῦ ἡλίου, μή προσπαθεῖς ὅμως νά βρεῖς πόσο φῶς ἔχει ὁ ἡλῖος ἢ πόσο φῶς ἐκπέμπει»**.¹¹

Μέσα ἀπό τά κτιστά βλέπουμε αὐτά πού δέν συλλαμβάνουν οἱ αἰσθήσεις καί τά ἔξυπνα ἐργαλεῖα μας.¹² Ἄν ὅμως αὐτά πού εἶναι ἀφορμή νά θαυμάζουμε τό κάλλος τοῦ δημιουργοῦ τά μετατρέπουμε σέ ἀφορμές γιά στεγνή, 'γνωστική' ἐνασχόληση τότε βγαίνουμε χαμένοι καί μέ χαμένο τό χρόνο μας. Ὁ ἅγιος **Γρηγόριος ὁ Παλαμᾶς** μάλιστα ἀποκαλεῖ ἄλλου εἴδους αἵρεση τήν ἐπίμονη ἐνασχόληση μέ αὐτά:

«Τό νά ἀφιερώνουμε ὅλο τόν ζήλο καί τήν ἔρευνα στή μάθηση τῶν πραγμάτων αὐτῶν, εἶναι αἵρεση ἑλληνική».¹³

Ὁ ἅγιος **Συμεών Θεσσαλονίκης**, πιό 'διαλλακτικός' τήν ἀποκαλεῖ «μωρά περιέργεια».¹⁴

⁹ "Remember to look up at the stars, and not down at your feet."

¹⁰ Ἰμάτια Φωτός Ἀρρήτου, Πουρναρᾶ 2002, 15: «...τά χρώματα τοῦ ὀστράκου λάμπουν στόν ἀθεώρητο βυθό, ἔστω κι ἂν ποτέ μάτι ἀνθρώπου δέν ἔχει φτάσει ὡς ἐκεῖ».

¹¹ Ὁμιλ. 12:12 ΕΠΕ 7, 211.

¹² Ρωμ. 1:20-21, «**τὰ γὰρ ἀόρατα αὐτοῦ ἀπό κτίσεως κόσμου τοῖς ποιήμασι νοούμενα καθορᾶται, ἢ τε αἰδῖος αὐτοῦ δύναμις καί θειότης**».

¹³ Ὑπέρ τῶν ἱερῶς ἠσυχάζόντων, Λόγ. 1,1 ΕΠΕ 2, 66: «**Πρός γάρ τήν ἐπιστήμην τῶν τοιούτων βλέποντες πᾶσαν ἀπευθύνειν σπουδήν τε καί ζήτησιν αἵρεσίς ἐστίν ἑλληνική**».

¹⁴ Ἄπαντα, σελ. 51: «**μωρά περιέργεια περί τά φαινόμενα καί τά ποιήματα καί τήν κατάληψιν τῶν δρόμων τοῦ ἡλίου καί τῆς σελήνης καί τῶν σχηματισμῶν καί τῶν δυνάμεων αὐτῶν**», σελ. 52: «**ἀνόητον περιέργειαν καί κατανόησιν τῆς κινήσεως τῶν ἀστέρων**».

Ὁ κόσμος αὐτός δέν θά κρατήσῃ πολὺ ἀκόμα, ἴσως γράφῃ τὶς τελευταῖες σελίδες του. Ποιὰ ἀνάγκη ὑπάρχει νὰ δαπανοῦμε πολὺτιμο χρόνο ἐξερευνώντας καὶ ἀντλώντας πληροφορίες πού αὔριο θά εἶναι γιὰ τὸν κάλαθο τῆς ἀνυπαρξίας; Ὁ Ἄγγελος θά τυλίξῃ σάν εἰλητάριο ὅλα αὐτὰ τὰ ὠραῖα πού βλέπουμε.¹⁵

Ὅτι μᾶς προετοιμάζει γιὰ τὴν ἄλλη, τὴν αἰώνια ζωὴ καὶ τὸν κόσμο ἐκεῖνο πού δέν θᾶχει τέλος, αὐτό ἄς εἶναι ἡ κύρια μέριμνά μας.

Εἰσδύει στὰ μέλλοντα ἀπὸ τώρα ὁ χριστιανός, πράγμα πού οὔτε κατὰ νοῦν ἔχει ὁ ἀστρονόμος, ὅπως θᾶλεγαν ἀπὸ τὴν πείρα τους οἱ ἅγιοι.¹⁶

Τὸ φεγγαράκι συνεχίζει νὰ εἶναι λαμπρό παρά τὶς ἐπεμβάσεις καὶ τὶς ἐργαστηριακὲς ἀναλύσεις πού τοῦ κάνουν οἱ διαστημάνθρωποι. Μαθαίνουμε γράμματα καὶ σπουδάγματα σπουδάζοντας τὰ ἐπάξια θαυμασμοῦ καὶ δοξάζοντας τὸν δωρεοδότη γιὰ τὶς ἀμύθητες δωρεές Του.

Ἄς βαδίζει ὁ κόσμος τὸν δικό του δρόμο.

Ὅπως ἔλεγε ὁ Oscar Wilde:

«Κανείς ἀληθινὰ καλλιεργημένος δέν μιλάει σήμερα γιὰ τὴν ὀμορφιά ἐνός ἡλιοβασιλέματος. Τὰ ἡλιοβασιλέματα εἶναι ἀρκετὰ ντεμοντέ».

Ἐκδότης: Ἀρχιεπίσκοπος Γ.Ο.Χ. Ἀθηνῶν & πάσης Ἑλλάδος Μακάριος
Ἐπικοινωνία: archbishopmakarios@gmail.com

¹⁵ Ἀποκ. 6:14, «**καὶ ὁ οὐρανὸς ἀπεχωρίσθη ὡς βιβλίον ἐλισσόμενον**».

¹⁶ Μακάριος Αἰγύπτιος, 8:1. «**Ἀρπάζεται ὁ ἐσωτερικὸς ἄνθρωπος στὴν προσευχὴ, φθάνοντας μὲ πολλὴ γλυκύτητα στό ἄπειρο βάθος τοῦ αἰῶνα ἐκεῖνου, ὥστε νὰ ἐκπλήσσει ὁ νοῦς πού βρίσκεται ὀλόκληρος μετέωρος ἐκεῖ, καὶ σέ ὅλο τὸ χρονικὸ αὐτὸ διάστημα νὰ ξεχνάει τοὺς λογισμοὺς τοῦ σαρκικοῦ φρονήματος, ἐπειδὴ γέμισε ἀπὸ θεῖους λογισμοὺς καὶ αἰχμαλωτίστηκε, στὰ θεῖα καὶ στὰ ἐπουράνια, σέ ἀπέραντα καὶ ἀκατάληπτα πράγματα, σέ θαυμαστά πράγματα, πού εἶναι ἀδύνατο νὰ περιγραφοῦν μὲ ἀνθρώπινο στόμα».**